

Biblioteka Jagellońska
Kraków
Sw. Anny 19

טשענאזער

אָנאָנסען-פּרײַז:
פאר א פוילישער שורה
פאר 40 גרשען
פאר 80 גרשען
פאר 120 גרשען
פאר 160 גרשען
פאר 200 גרשען
פאר 240 גרשען
פאר 280 גרשען
פאר 320 גרשען
פאר 360 גרשען
פאר 400 גרשען
פאר 440 גרשען
פאר 480 גרשען
פאר 520 גרשען
פאר 560 גרשען
פאר 600 גרשען
פאר 640 גרשען
פאר 680 גרשען
פאר 720 גרשען
פאר 760 גרשען
פאר 800 גרשען
פאר 840 גרשען
פאר 880 גרשען
פאר 920 גרשען
פאר 960 גרשען
פאר 1000 גרשען

ערשיינט יעדע פרייטאג.
רעדאקציע און אדמיניסטראציע
ערשטע אדעס 6. סעלעפאן 201.

עפנטאמאנט-פרייז
ט גרשען 20 גרשען
פרייז פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע
Częstochowa, Aleja 6. telefon 201.

פרייטאג, 19 דעצעמבער 1929. ליכט-צינדען 12 3

טרפרייטערנע נייעס צום נייעס יאָהר!
מיטוואך דעם 1 יאנואר 1930 י. ערשטער אויסטריט פון גאליציע, ווילנער אנסאמבל
נחמה, קדיש, כאש, שריפטזעצער
פריערליכע ערעפנונג פון פעאטער סעזאן מיט א גרויסען ריכען ערשטעלעכע ליטעראריש-סאטירישע
פראגראם אין הערליכעם עס נעמט אנטהיל דער גאנצער אנסאמבל, מיטן ספעציעל ענטוויקלטן באַלעט פון ווילנער סטודיע.
בא דער אנהערקט פון דער גאנצער פאפולערער עליא ברעש פון דער גאנצער פאפולערער קונסט.
בילעטן שוין צו בעקומען און דער דוקאטאן פון ה' בעלשאן אלעס 6. אונטערלעגט אין די ארטיקל.
דער. י. הערליכע און ס. ערשטע

א הערליכע פול-טוב הינטען פון דעם ה' פרומעס מ. קעסעל
צו די הערליכע פון וואו ליכען וואו יעקב מיט פול. נומער פארשטאמקא.
די פערזאנלעכע פון קליינעווארעס
און מארק-שטייער פארשטאמקא 8.

צו דער פערזאנלעכע פון אונזער ברויזער און שטייער פארשטאמקא
רושקע שטאהל מיט ה' אדאמאק נערמאן הינטען א הארציגען פול-
טוב און א גליקלעכע צוקונפט.

צו דער פערזאנלעכע פון פול. רושקע שטאהל מיט ה' אדאמאק
נערמאן הינטען פון וואו ליכען וואו יעקב מיט פול. נומער פארשטאמקא.
די פערזאנלעכע פון קליינעווארעס
און מארק-שטייער פארשטאמקא 8.

מערדונג.
צו אלע שניידער, שניידערניס און מאדירסטעס
פון טשענאזער און סטיו
אזוי ווי דעם 5 יאנואר פונקטליך 3 נאכמיטאג קומט פאר די ערעפנונג פון יודישען שניידער-צעך, הערליכע
מיר ווי צו אלע פונקטליכע וואס בעניצען זעלבסטשטענדיגע הארשטאטען און האבען ווי נאך נישט רעגיסטרירט האבען נאך צייט
ווי צו רעגיסטרירען ביזן 1 יאנואר פון דער צוקונפט נישט אונטערלעגט אויף קיין שטייגערען, גלייכצייטיג קומט
פאר און זעלבן מאג 9 א וועגער אונטער די ענטהילונג פון א צעך-פאקאן און א באַנקעס, די אלע חברים וואס
וועלען ווי בעשלינגען אין באַנקעס דארפן ווי בעמיהען וואס פרייער אויסצוקויפן איינפירט-קארטען.
מיט אכטונג דער אָרגאניזיר-קאמיטעט.

Z intencji zaślubin kuzynki mojej ESTERKI
REICHÓWNY z p. EDWARDEM GERSZONOWICZEM
życzę wiele szczęścia i pomyślności.
HELENA REICHERÓWNA.

צו דער חתונה פון פול. דבורה העלפאנט מיט ה' דוד
ווערמאן הינטען פון וואו ליכען וואו יעקב מיט פול. נומער פארשטאמקא.
די פערזאנלעכע פון קליינעווארעס
און מארק-שטייער פארשטאמקא 8.

יודישער פאָלקס-אניווערסיטעט ב' די רעכטס, פועלי ציון פארטיי
שבת דעם 28 דעצעמבער פונקטליך 6 אווענד אין קאקאל פון האנדלער-פערזאנלעכע קומט פאר
די פריערליכע ערעפנונג פון פאלקס-אניווערסיטעט
צו העלכער עס ווערן אונטערגעלאזט פארשטעלער פון אלע נעמען, אינסטיטוציעס און פאפולערע ריכטונגען.
אונזערע פרעזענטען דיר שאַפער, דיר מערינג, פראַס, סאַק, דיר מאנאן, דיר ערשטע, דיר גוטמאן.
דיר רעזא אש, אינזש, פייני, אינזש, פאפליקאנט, ב. וילבערשטיין, א. ה. שיער.
די ערשטע לעקציע פון דר. שאַפער א. ד. ה. דער ארטיקלער אין דער נעמען ווילנער נעשליכע.
צו דער פריערליכער ערעפנונג און צו דער ערשטער לעקציע איינמאג פריי.
איינשרייבונגען ווערן ענטפונגען פונקטליך 10-8 אווענד אין האנדלער-פערזאנלעכע קומט פאר די רעכטס פריי.

צו דער חתונה פון פול. דבורה העלפאנט מיט ה' דוד
ווערמאן הינטען פון וואו ליכען וואו יעקב מיט פול. נומער פארשטאמקא.
די פערזאנלעכע פון קליינעווארעס
און מארק-שטייער פארשטאמקא 8.

צו דער חתונה פון פול. דבורה העלפאנט מיט ה' דוד
ווערמאן הינטען פון וואו ליכען וואו יעקב מיט פול. נומער פארשטאמקא.
די פערזאנלעכע פון קליינעווארעס
און מארק-שטייער פארשטאמקא 8.

די פערזאנלעכע פון דער נעו. פון יודישע מימעל-שולע
אלגעמיינע פערזאנלעכע
פון די פערזאנלעכע קומט פאר אין איינפירט-קארטע, פארשטאמקא, דאפארשטאמקא 3-א
אונטער דעם 28 דעצעמבער 1 נאכמ. און אין צווייטען סעזאן 4 נאכמיטאג
מיט טשענאזער פאפולערע (1) ערעפנונג (2) חתונה פון א פערזאנלעכע (3) בעריכט פון
דער פערזאנלעכע (4) ברויזעס אויפן יאָהר 1929.30 (5) בעשטימט דעם וואו פון מאהגען
שבר-לימוד (6) חתונה פון 5 פערזאנלעכע-פערזאנלעכע אונטער די ארטיקלערען
קראק, באַשטאן, קאקאל, אדא, רעכטאן און נעמיטשטאמקא (7) חתונה פון א רעזא-אונטער-
קעסעל (8) פרייז פארשטאמקא.

צו דער חתונה פון פול. דבורה העלפאנט מיט ה' דוד
ווערמאן הינטען פון וואו ליכען וואו יעקב מיט פול. נומער פארשטאמקא.
די פערזאנלעכע פון קליינעווארעס
און מארק-שטייער פארשטאמקא 8.

צו דער חתונה פון פול. דבורה העלפאנט מיט ה' דוד
ווערמאן הינטען פון וואו ליכען וואו יעקב מיט פול. נומער פארשטאמקא.
די פערזאנלעכע פון קליינעווארעס
און מארק-שטייער פארשטאמקא 8.

Spółdzielcy
Bank Handlowy w Częstochowie
s ograniczoną odpowiedzialnością
NOWY RYNEK № 4
טריטויגס ארעאָרט ווינסטאָרציע - אָפּערעציעס.
צאָהלט אויס 75-50 פראָצענט פון דער ווערט
פון די אויף איינפירט-קארטע אריינגעגעבענע פראָצענט און וועקסלען.
די בשנא אין אויך מעטיג אין די נאכמיטאג. שעה'ן פון 7-5

ספאָרט - קלוב, אסכרה.
מוצאי שבת דעם 28-טען ה.ה. צום דריטען חנוכה-ליכטער
קומט פאר אין עוואַנגעלישע זאָל אלעס 14
א גאנצער חנוכה-אויפער
מיט א אינהאלט-רייכען פראָגראם און פארשידענע אמאָרעזיעס.
ווערליכע מוזיק. - מענען ביי דער בעלייכטונג פון
רעפערעסאָרע.
טעני-האָנקורסט
אָנהייב 9 אווענד אונטער.
בעקאנטמאכונג.
זונטאג, דעם 29-טען דעצעמבער ה.ה. האָלב 11 א וועגער
פארמיטאג קומט פאר אין קאקאל פון דער אָכרענקע ביי דער
וואַהלענע-נייט-געזעלשאַפּט (פּרעזיסלעכע 11)
א חנוכה-פרייערונג.
אויף העלכער מיר האָבען דעם כבוד איך איינצולערנען.
די פערזאנלעכע.

צום ווינטער - סעזאן 1929|80!
פויטער-געשעפט, פילסודסקי 5
פראַנס, ערשטער שטאָק, 305
פערזאנלעכע מיט א גרויסען אויפהאל פון טלעגראַם טיפער-סחורות און איי-
זעלנע פול, בלאטען, פערמינגע מענער און דאמען - פערזאנלעכע
מיט טוישטעלעכע סירזשער - וווערשטעלער
ווערן אויסגעקערטעט אלערליי בעשעלונגען אונטער פון פערזאנלעכע
אויפנומען, לויט די נעמען פארשטאמקא.
פילסודסקי 5, ערשטער שטאָק, פראַנס.

צו הינטען א הערליכע פול-טוב אונזער וואו
ישראל און שוור כאָה צו דעם נעמט פון וועגער
ערשטע פערזאנלעכע פערזאנלעכע ווער וועגער פערזאנלעכע
פול. גליק.
עלעקטראן פרייער
און נעמיטשטאמקא שטאנענדיש.
ארע בערי חובות וואס בעניצען פראסעס-
פרייזע וועקסלען און אפגען חובות פון די ה'ה
ווער לינצפער און אלייזר רופטינג ווערן
נעמען ווי צווערנען צו מיר פערזאנלעכע.
י. גרעטאן, פערזאנלעכע 14 מעל. 8-15

די אלגעמיינע אר. = ביבריאמעס, הוטעס 23
אין מדינת צום נייעס יאָהר איז צוגעקויפט נעווארען ערליכע חונ-
דערט נייע ווערק פון די בעסטע און בעריהמפטע
שריפטשטעלער פון דער וועלט - ליטעראטור אין דער פוילישער און
ווייטער שפראך.
כדי צו נעמען די טענליכע אלע לעזער צו געניסען פון די פרייע
וועקסלען מיר נעקויפט צו ערליכע עקספלארען פון יעדער אויסמאכע.
די וועגער-אָפּערעציעס און פערזאנלעכע נעווארען מיט די נעמען און
בעסטע וואכען.
פערזאנלעכע ווי אלע לעזער אין דער איינפירט-קארטע, ביבריאמעס.
פונקטליכע אָפּערעציע.
75 גר. א חודש.

מיר דריקען אויס פונקטליכע אונזער חב'ר שמעון בירמאן
זעלנען פון וואו
פאטער
אחרן דוקסענער, פשה וועגער, אברהם
פולקאטסקי, יעוועווייטשער, אחרן פריימאן,
דוד גרינבערג, שווען השראטיש, קלמן גרינבערג

דעם פונקטליכע פונקטליכע איך ח-ה צעקל
סקרשינא צום פונקטליכע פונקטליכע פון וואו ליכען
פאטער
וועל איך א פונקטליכע פונקטליכע פון וואו ליכען
אברהם צו פערזאנלעכע אפער און אונזער איינפירט
די פערזאנלעכע פון אונזער
הציונים אין קרשטיק.

אויפפארטונג.
ערשטע פארער איך אויף דעם ה' מ. פערזאנלעכע אלעס 48, דאס ער
וואו פון דעם 31 דעצעמבער 1929 אפשווען אלע אונטערשטעלענע
פונקטליכע וועל אלע וואו אפשווען און שווער האט ער מיר געזען-
נען אונטערשטעלענע 6000 ו.ה. וועקסלען מיטן נאמען יעקב לאנדוי, ער
האט וואלכע אונטערגעגעבן אין קראק און אויפן ארש.
יעקב לאנדוי, טשענאזער, סטראזשעק 12.

די זיצונג פון שטאדט-ראט.

משך שנה א חודש.

פערקלענער וועג און א חורש.
 דעם דער צענטער פארשטעלען הענט
 פארקלענער וועג און א חורש.
 פאר וואסער פון האנדעלס
 און האנדעלער. פארשטעלען
 ביי 10 פארשטעלען 5— פארשטעלען פאר
 קאמאלען און 5 פארשטעלען פאר און
 סער. דין דעוועג האנדעל וועל נונע ווען
 סוף פארשטעלען האנדעל ווען פארשטעלען
 דעם פארשטעלען נישט פארשטעלען מיט דעם
 פארשטעלען דער פארשטעלען פארשטעלען
 נישט דעם פארשטעלען פארשטעלען פארשטעלען

אר ק י
 די זחט פארשלאגן הערען אגו-
 שמוני פונגענומען.
 דאן רעפערט לאזיק נאחאקא-
 סקו דעם פאטאט וואו נישט פערזאנע
 פלעצער, העלבער וואו און וועגער צייט
 פונגענומען נאכערען און יארה 1925.
 דער ראווער פאטאט גלייבט העכער
 וואו פארזארגט עס וועגן נאך געמאכט
 געוועזענע ענדערונגען צום קאמפליצירט-
 צו די פלעצער און דער פארשטער

נוסען הערען שטחערען און דער גרויס
בון א פראצענט פון דער ערשטער

קאמפאניע נישט-פערבויע פלעצער
און א האלבער פראצענט פון דער אנ-
דערער קאמפאניע.

הענין דעם פערשטן זענען ארויס-
געטרעטען דו רעספונדענט העקסלער
און קרעל. דער רעזונדענט סטאטוס הערשט
בעדער מיט א מערהייט שטימען גליי-
כענעמען.

העכער הערשט בערעכט דער גליי-
שטעלע פון פערזענלעכע הענען א הילפס-
שאפט פאר דע היינע שרייבסטילען
העמענע'ס צוהאלען דעם פערזענלעכע גליי-
אונע שטארק פון 3000 דער הערשט גליי-
אונע שטארק פון 3000 דער הערשט גליי-
אונע שטארק פון 3000 דער הערשט גליי-

דאס האט בעשלאמען די טרייטסטע
צו פערזענען אויף די חנאות מיט א
געזונטען קענטניס לעבענס-מיטל אויף
א סומע פון 24 טוויזנד ול. דערפאר
איז פערמאן אין בודזשעט 17 און עס

מעלהם וזרעם, מעלה דר שמואל
 באר דארף צושטעלען. דר פא-
 שלום פירט אינשטאנץ אונזערע.
 דאן רעפערט לאנדקאטא-
 סקא דו פראנץ הענדל א ריזע-
 נגאט - קרעדיטן פון בודזשעט, לויט
 מעלעך א ריזע סומע און בודזשעט
 הענדל נענדערס. צושטען דו פערט-
 דענע ענדערונגן האט גערובט
 קאמאנסקא: פערזענלעך און דו סומע

פון זיין קעניגליכעם הויז און פאר
שטאמט געטרען פאר דער יודישער
געלטער-קערמער וואס ערשטערען חץ-
צו אויף דער הייליגער וועג - קינ-
דער קאלטניץ אין פאר.

וידער אונזער די בינער דורכגעלפ-
ען: ס'פאסט, אין מועלבע בימערע
קעלמער, אין מועלבע פאסט און ו-
ווערעם זאלען נאכט בעמערענער
האנדעל זיי נאכט און האנדעל.

ר' מרדכי האט יענעם מען די מנהל
הארט די אויגען נישט געזעהן, און
האט עס געקלעמט ביים הארצען און
געזעהן שוועלעך און קעלט-צוטרערנע
געשעצטענישען, ער האט הייב גע-
הילען אויפצוקלעבן טעם מיט וואס און
שטעלען גרויסע סטמאדערען סט אויף
צו רעדערמען די געלירערענע האלד-
געטעמטע און געדאנער, ערן אונטער-
שייט, א יוד, צו גוי.
— א — א בלויז האט מלכות אר

און א שטארקער פאליטישער
האט פערזענליך, האט דאס אלץ נישט
געקענט צו עקלירירן דעם עולם
שלעכטס.
און ר' מרדכי שטעק און דערנאך:
נאך שטערמלעך און אויסגעקליפט ביי
פיעל שטערערס און שומערס פלעג-
טום אין שוין, ענדט דאס אלץ האט
העסער נישט געקענט, האט שוין ר'
מרדכי פערשטאנען: און ביי זיך גע-
דארפט ער דאס שטארקער און

און אסאך מילן האטן אבער איר אומקום
דעם שטענען דערנעבן דעם חול עס, איהן
וועל נאכאל דערנעבן דעם פארן דו מצוה
פארן דערקא' 3

און ר' מרדכי נישט נעמטענען קיין
אין פונט, נאר שוועמלעכען אין
דער געזעצער אומגעזענער, אויסגעלע-
דיגט דעם שלע שווערערעם און שווערערעם
נעמען פארזארג, און קוים - קוים שלע
געזעצטעם און נעקלערט, וואו עס מ'איז
אומלוי קיין איהן נישט געגליבען 4

דערענדרין און פֿוררנען שרייטעל
נען די חכמות זון דער קהלה-
ן מיר שטענדיגן זי עס דארף נע-
ען תרען און אכט דער שטראל
ס די שוואַם וואָלען בעקומען בע-
יטעט פֿענישען טוויזן אלץ אנ-
דער קהלה בעאטעט, און נישט, פֿו
אצט, קען חלק און די העכערות
ס די שוואַם פֿענישען, חלל דאס
לעט זען פֿלעק געהאט א געמיש
קינג און עס וואָלען פֿעהר נישט
קומען קען שפּערייכען אויף דעם

[illegible]

גוימחענדונקסט דאס אינצוינערען,
אזוי דארף דאס זעהן ספס צו זיין
ד גמ אונז און משענסטאכאד.

העלבע אויף דער רשט חוץ די פער-
זענען שפּרעכענדיג און גורשעמט.
די אויסגאבען זיין דער קהלה חז"ל.
אוצט הענגען די הוצאות.

לסונג דערפון קעסטעסונגן. מווען
 דאס נענט און אלזאמינ קעטראכט
 זיין. מען טאר פאר קען פאל נישט
 צוטרעפן זון מורדשעס אונזלעך
 אונדז האט מען זיכט פריהער אז
 העלען נישט קענען נעמאט הערען.
 מען מוז דאנען טרונדעלען און
 וועט דא אונזען העלען דא
 דא דא דא.

הוא שחשבונו נקשר מעין או חלקו.
צוהר נקשר מעין אלץ ריכטונען
אויסערען א קאמף בנוע חל-
" ס'אין פאנציע האט א געווען
מונג האט פערלאנגט, האט מען

ען השלום אייננעשטעלט אלעס
ס נאך איינער האט נעמערט, ווי-
דען פריהער מן דאס מען בלאזען
יו איינ'ן פאפיר, און דער בורשעס
מ וך אזוי ארום געשלאסען מיט א
פאפיר, ער און'ן געבלאזען א בעל-
פון אמן יאהר איינ'ן צווייטען,
מען האט דאס ענדליך געקומען
אריינצולייגן.

ש' און די קלוגה געאסעט פאר און
 אפשטעלען אויף די פובליקע
 י געזיכט געזעלשאפטען, העלבע
 און שמענדונג געזען די לעזער אונט-
 שטעלט צו הערען, האט עס און גע-
 גיטע רוכטונג.
 אים צושטעלען פובליקעט מוז און

מרדכי דער
העזמונ

(א) מַעֲלָקָם

וְיִזְכְּרוּ כִּמְהָ שָׁנִים, הִיוּ ר' מַרְדְּכַי עֹזְרֵר
 וְנִתְחַלְמָעוּן דִּי מִנְהַל שִׁין דְּרַפָּה
 שְׁלֵי.

וְיִזְכְּרוּ מִנְהַל אִינוּ אִיהֶם נִקְמָעוּן בִּירוּשָׁה
 וְיִזְכְּרוּ שְׁחָרָה דְּרַפָּה חָטָא עַר נַע-
 וְיִזְכְּרוּ וְיִזְכְּרוּ אֵלַע יִאֲהֲרֵעֵן אִין שְׁעֵר-
 נִנְטָא מִיִּם וְיִזְכְּרוּ קִנְדֵּרָא אִין גְּרוּם
 וְיִזְכְּרוּ מִרְדְּכַי אִינוּ נִתְחַלְמָעֵן אִי יוֹרָא שְׁלֵי.

רויטער חסיד און דער עיקר —
רויסער בעל-זרקה.
אין ענין זרקה און בע איהם קעגן-
קמן אונטערשיידט נישט געזעהן.
דער נוצר איז. האט נאר עמי-
אויסגעשטריקט א האנט, געמאכט
ידיע פונע און אויסגעשטעלט
אסער עס איז געווא. האט ער
פאר נישט אפגעקומען און געזעהן
דער שווער האנט. האבען די

אין נעמענעם זיין גוטס קען יודן
האבען ווי אויך אין ר' מרדכי
ט הים געזונקען.
ווייז מעלצן-היס אובער דין ארו-
ס פארשטייען און רעדער, האט ר'
כ"ס גומארזונקעט געשימט און
לו די שווערע האבען איהם לוצ
אם און געהאט גרויס דרך-ארץ.
געוואנדען האבען ר' מרדכי
דיק ליב געהאט מיט אלעס און
אין געזונקעט.

XV

חוקה, וזוי לשגג צו וויצען צו לערנען;
 וויז השמען די חנוכה-ליכט האבען ויך
 וויפאנצערנאט. און דאס האבען ויך די
 נאכט גאנצישט געקעלט מערלעשען
 מ'און שוין די צוועטע שעה, די דרי-
 יגע. ויך לערנט, וועט ר' מרדכי האט
 געזאגט: די חנוכה-ליכט, און לויט דעם
 נאכט גוימאטל אס' ר' מרדכי האט
 געזאגט: ווען האבען שוין די לויטע-
 לעך פון לשגג געברויכט איינצונעמן
 ר' מרדכי הערשט מלא פאר, הען ער
 גערוועהט יעדעס טאג ווי דאס גענערל
 פון וועגערנאט חנוכה. לשגג הערש
 איינצולערנאט און בעלד הערש עס
 ווערען פאר מוט גוימאטל, קוקט ער
 אונזערע און וועט, ווי עס ציהט ויך
 אויפ' א לאנגע הענד, האט האלט א
 קרוינעלע גוימאטל און האלט אלע
 טאג און און דערנאכט. מערה האט
 ר' מרדכי געזאגט: ווי א גלויב
 הענד, ווי ער וו ענאמען—געטלויפט
 די הענד און איינס און ער וועט ויך
 שוין נאך אהר צו אן און.
 און ר' מרדכי שטערט ערשטען
 געזעהרען און האט לערשענען אז דאס
 און גאנצישט נאכט, האט ער שוין קען
 אונז גיט צונעמאכט, נאך און געזע-
 שען איבער דער נאכט און געלערנט
 פאר גרויס הערשעלעכעניש.
 מ'און האט ווערען צעלעך ביי-
 שטאט, די מוהל האט געקויפט ויך דער
 שטיבער און אלע הערשער מוט די
 שטיינענע ווען הערשען געזען און
 שטאט האט וו סאכט געזען פאר דעם
 געזעהרען געזעהן פון האט אלע
 האבען ויך גוט אנגעשטויבט און ווען
 האט געזעהן און א הארטען שטאט.
 און דער רגע ווען שטאט'ס חברים
 געזעהרען ווען ווערען צעהאל-
 געזען לעכער און אלע ווען און
 און געזעהרען ווי ר' מרדכי שטאט
 ווען ווען ווערען און די הענד,

די מאגיסטראט-עגלה ארבייט מעשים.

דער לעטערונגער אשכנזי-אונדזער
און ר' שמואל-הערק פון האנאנדאש
און און דער פריער צום האט ער
זו בויען צוגעהערעלט מוט אפער-
גערטונג פלבושום.

הַעֲנֵן עָרַר מֵאִנְיַסְטֵרֹאט-עֲנֵלָה הַחֲנֵן
 רַחֲמֵי שׁוֹיִן עֲסֹלֵכֶּךָ מֵאֵל רַחֲמֵי־עֲלֵיךָ, חֵי
 וְיִן אֲרֵבֶּכֶּךָ מֵעֲשִׂים זִנְעֵי־עֲנֵנוֹן בִּי
 עֲרוֹמֶךָ מֵאֲסֵן דָּאָם לַעֲצֵם שִׁמּוֹךְ
 בַּעֲלֵי.
 עָרַר מֵאִנְיַסְטֵרֹאט עֲסֵרֵי־חֵינֵי וְיִן
 עָרַר מֵאֵל מֵהַעֲנֵנוֹן עֲלֵי מֵשֶׁלֶךְ
 מֵחַת דָּאָם הָאָם אֵיךְ בִּי זֶה אֵינִי־
 וְיִנִּים, הָאָם הַעֲנֵן וְיִן מֵעָרַר-עֲנֵי.
 עָרַר אֵיךְ עֲלֵי מֵהַעֲנֵנוֹן מֵאֵל:
 אֵיךְ מֵאֵל הָאָם נִשְׁחָלֵם אֵל מֵשֶׁלֶךְ
 עֲלֵי ח' מֵשֶׁלֶךְ מֵיִשְׁחָלֵם, חֵי עָרַר הָאָם
 עֲקֹרִיפֵם וְעֲסֵל, בְּרוֹחַ וְיִן אֲנֵרַר
 בַּעֲסֵם, רַחֲמֵי־מֵאֵל וְיִן עֵל ח'
 הָאָם עֲלֵי־עֵל וְיִן נִשְׁחָלֵם עֲסֵרֵי־
 חֵי נִשְׁחָלֵם מֵשֶׁלֶךְ אֵל מֵאֵל הָאָם
 עָרַר מֵאִנְיַסְטֵרֹאט-בַּעֲסֵמֶכֶּךָ ח' חֵי-
 מֵשֶׁלֶךְ רַחֲמֵי־עֲלֵי מֵעֲנֵנוֹן עֲלֵי
 עֲלֵי אֵל נִשְׁחָלֵם מֵשֶׁלֶךְ־עֲלֵי, אֵיךְ אֵל
 נִשְׁחָלֵם מֵשֶׁלֶךְ הָאָם ח' עֵל הָאָם נִשְׁ-
 חָלֵם בַּעֲסֵמֶכֶּךָ הָאָם עָרַר ח' חֵי-
 מֵשֶׁלֶךְ מֵשֶׁלֶךְ־עֲלֵי נִשְׁחָלֵם מֵשֶׁלֶךְ־
 מֵשֶׁלֶךְ־

ד.ק. פאר עטליכע טעג צוריק בעקומט ה' א נאקאן פון מאניסטראט אויף א פופט פון 40 ול. פלעצאזע, דען ער האט געטענהט אז ער איז אויף דעם אלטן נישט געשטאנען און אנברונענעס ווי דער דאס געלד אינקעסטורט גע- רען דורכ'ן מאניסטראט, האט עס ארינישט געהאלפן, מען איז געקומען נענטער פאמיליע וועגן שלעסען גע- ווען, פון אומאנג אוי ער געקען אונ- זענען צומישט און געשט געהאפט אס עס און מיט איהם געזעהן, געד- ען דאס און געד א לאנגע צייט דעם

ר' נעקומן, האט ער בעסערקט אויף
עם מיש רעם מעלער מיט די פלי-
לעד, ער האט אויך נאך דערנעהלם
ין שטוב עפעס א שטרעפן געויר,
דא האט זיך מיט שחערע דערשטענט

[illegible]

וְהַיֵּנֶן יוֹדֵעַן וְלֹאֵן קִנְיֹן מֵאֲפֵן
שֶׁעֲשֵׂמֶעַן אֵין צִהֶעַן חִינֶה אִין לֹא רִי
אֵם מֵעַן שְׁמִנֶעַן נִישְׁט אָנְטֶער דִּין
נִישְׁט וִירְשֶׁט בִּעֲשֵׁלֶמֶרְוִין נֶאָר מִשְׁן

[illegible]

חו אויך וועט האב איר הענצן האט
 פארשטאנען.
 ין די מעג פאר די חמאות.
 און פארשטאנען פון די שווער
 געזעהט פון יענע הער הענצן דער
 יויסער פארשטאנען האט זיך האבען
 דאס און הענצן דעם און עס האבען
 דערשטיגען פאר א מיטלענדיג און

(ע) מ'קלמס חויבס וף-סן ס'מס פער-
 שטראקער ענדערניץ.
 דעם לעצטען פרימטאנ זון און
 דריט אין נאם ערשטן האט דן חברה
 יומרי שבת שטאט פאקטורא און.
 הי בעהאפטט און וועג און פרי-
 ען נעקטן דער לעצטער פאקטורא-
 און פרימטאנ דאס וועט און און

ענשנאלם מער געזיגט ווי דן מירק-
ענשין א נאנט יאהר און הען עט
ווען נעקומען דן צעט פון ליפט-צונערן
אומען דן יודען ארויסגענומען דן
החורות פון דן קונסט הענד און וי-
ען שוועל אהענגעלעשען מיט ווערע

א'יך פון נעשטאנען און בעהאנדערט
ו'ורדן, דן פארקענדלעך, העלעך
א'נען א'סער געלענט זיך נאנצ
ש'טונג א'ויף דעם שטין, ש'ונדעס-
ע'ען הען עס א'ון נעקומען שבת השם
א'ויף אלעם פ'ותר גע'ען א'ין גע-
א'נט שבת.
א'מת א'ין, ז'ו א'סן גע'עלעכער א'ין

[illegible]

הוא האנדרטת הברונזה הנפלאה ביותר
 יום און איבערהויפט די יודישע קהלה
 שטייט נישט אונגער די דאזיגע זעהר
 הייליגע אונטערזוכן.
 און שוין איהר ענטשטען איז
 פארגעקומען 200 ווייניגן, האט עס
 און פערמאנען 200 ברייטשטעלען,
 פארט יעדן וואס קומט פאר א וו-
 צינג, האט עס הערען געשטענען די
 הילות און מאנאט דינסטאג הערען
 די הילות אויסגעצאלט.
 יעדן מאנאט פאר דינסטאג פאר-
 פאסט קאן מען דאס שרעקען עס-
 לונג צעהנדליג הילות נעמען, העל-
 קע קומען געהאיר הערען זי מען
 עס זי געשטענען, מען יז נעמען

זיטן די פאך גיטען און נג-
הען האנדלען פון האגען זיט פיהען
היונה.

צום פאך פון איהן נאכטאטל פאסט-
שטעלען און די געזעלשאפט שולד-
הער אויף שולדפאסט, 27. נענצערענאט
מ"ה ה' נאכטאטל. א. נאכטאטל
א. פראסקאראטען און י"ל שוואטל
העלבע פאסטען פיעל פיה און ציט
און זענען אונזערענע דעק אונטער-
פאסט פאסטאטען. און זיט אונז
און זענען אונזערענע פאסטאטען.

און אונזער שטעטל אינעם שטעטל
 האט מיר פערשטענען אין שטערט. האט
 וו פערשטענען בלי סאק פערט אויספערק-
 וואספאס און דו פערשטענען אונזערשטע-
 צונג און דער גרעסטער יודישער גע-
 פערשטענען און אונזער שטערט.
 סעם.

העלצק גרעט ויך שוין עמלעכ דרעם
צו טענען די לענג ערשטערע ארץ-
ישראל אקאדעמיע, קומט צוגעדריי-
טמאנער מיין דו מען מיין חנוכה.

הוא מן שמועס חשט אורך דעם
הילנער טופטאמאל אנהייבען וזן פערט
פז אונו און שטערט אין דן טעג פון
חנוכה.
זי אנהר וזחט העלען מיר דעם
הציעהרונען חנוכה, טרען טלע צרות
השם מיר השנען, דאך האפען שרעה-

ליצן.
עם איז ווערט בעגריסט צו
ווערען.
דער טאטן האט שטענדיג א
פונעם פאטער-טערענישע פאקטע אין
העלפן עס האבן זיך אונגעשלאסען
נאכעם זען ירושע רעסטיורע פון
אונזער שטאט.

דר אויפגעפן פון דער סעקציע
 זיך אויסצוגעשטעלט די חולות'ן פון
 יודען פון טונקעלן מיטלען צו צו פאר-
 קעמפן.
 די קאנגרעס סעקציע איז א קערנל
 פאר דער צוקונפטיגער יודישער דעמ-
 קראטיזם.

די סעקציע הויבט אן די נעכסטע
טעג אויף צוטיילונג, דאס צווייטע
העט זיך צעצויגט, הענדל די פער-
טורענע קראנקעסען.
די אויסזאג פון דער סעקציע זיך
זו לערנעסען דראקטש מיט אויף-אר-

זינט.
 דו דאָנעט געזעשאפט און הערסט
 גענויסט צו הערען, פון דארף גאר
 הערען, אז וויל שטעקן אויף דער
 הויך פון אנהער אונטערגען.
 הירדים ידו...
 און פון בודה, אז צום ערשטען
 טאט אונטערן לעבען פון מיר הויסנע-
 קומען צו זיין אויף א געטער-קאמפ.

דאס מוז דער ייִשר פון מאניפסטראם
זיט ווען ענדלע.

די האנווערסקער - באנק
ארבעט צו טערעסאן 812

B. BUCHMANN

די מלעזע צומוז נעמליכעזי מען מער

איה תיל נישט דערמיט וועגן, און
די חברה שומרי-שבת און א אנפירונג

מען מוז אריינגעהן אין זייער
לאגע

שוחטים נעמען אויפער שחיטה-געלד
טויר א בושפע-מולד. האטען פיר נאר-

דן שותפים כרי ז' זאלען האבען
פענער פראפעקטער, דערנאך האט מען

1871

אשר לא ידעו כי יבא אלם

